

Yes, sir! Souhlasný styl odpovídání mezi českými respondenty a jeho vztah ke vzdělání a věku

Modelování Souhlasného stylu odpovídání v modelu konfirmativní faktorové analýzy

Mgr. Johana Chylíková
ČSDA, Sociologický ústav AV ČR
Konference ČSS, 3. února 2017

Souhlasný styl odpovídání (Acquiescence response style; ARS)

= respondent/ka souhlasí na škále odpovědi s předkládanými výroky bez ohledu na jejich skutečný význam.

Proč to dělá?

Nedostatečná pozornost,
satisficing (vyhovění tazateli),
tazatel/ka autorita

Důsledek: systematická chyba, odchylka ARS (=vychýlení hodnot proměnných jedním směrem)

Odchylka ARS může mít negativní vliv na závěry analýz:
Porovnávání skupin, mezinárodní komparativní analýza

Systematickou chybu, **odchylku ARS** lze odhadovat v modelu konfirmativní faktorové analýzy (CFA)

Odchylka ARS má korelovat s věkem (+) a vzděláním (-) (Billiet, McClendon 2000), údaje z Belgie (data 1995, stejná baterie, kterou v této studii mám já), v jiných studiích ze západní Evropy také doloženo (ale používaly jinou metodu identifikace ARS)

Výzkumné otázky:

- 1) Lze v českých datech identifikovat odchylku vzniklou v důsledku souhlasného stylu odpovídání? (ještě to nikdo nezkoušel)
- 2) Koreluje v českém prostředí odchylka ARS se vzděláním a věkem? Tedy jsou čeští „přítakávači“ méně vzdělaní a starší jako ti v západní Evropě?

Podstata použité metody

= modelování latentní proměnné odpovídající měřenému konstrukt (Content factor, CF) a latentní proměnné odpovídající stylu odpovídání (ARS) v CFA modelu.

Na jakých datech je možné metodu provádět?

Vyvážená baterie položek = obsahuje aspoň 6 položek (ale raději více) a zhruba polovina položek formulována ve prospěch měřeného konstrukt a druhá polovina proti němu.

Měřeno na škále odpovědi alespoň 5 bodů, rozhodně nesouhlasím – rozhodně souhlasím

Manifestace souhlasného stylu odpovídání = respondent souhlasí s položkami, které jsou formulovány ve prospěch měřeného konstrukt, tak s položkami, které jsou formulovány proti němu

Použitá vyvážená baterie = Postoje k přistěhovalcům, ISSP

A101 Přistěhovalci zvyšují míru kriminality. (N)

A102 Přistěhovalci jsou obecně pro českou ekonomiku přínosem. (P)

A103 Přistěhovalci berou práci lidem, kteří se narodili v České republice. (N)

A104 Přistěhovalci zušlechťují českou společnost tím, že přinášejí nové myšlenky a kulturu. (P)

A105 Vláda vynakládá na pomoc přistěhovalcům příliš mnoho peněz. (N)

A153 Legální přistěhovalci do České republiky, kteří nejsou občany, by měli mít stejná práva jako občané České republiky. (P)

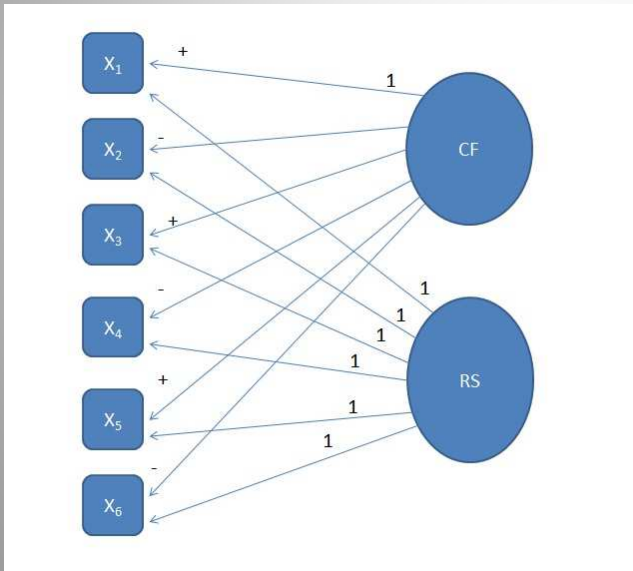
A154 Česká republika by měla zavést přísnější opatření, aby zabránila ilegálnímu přistěhovalectví. (N)

CF-ARS Model, příklad se šesti položkami vyvážené škály

CF-ARS model lze znázornit v rovnici:

$$(5.1) Y_{ij} = \lambda_i CF_i + \lambda_j ARS_j + e_{ij}$$

Faktorové zátěže k ARS jsou fix na 1

Identifikace latentní proměnné souhlasného stylu odpovídání

1. Fit modelu, kde CF a ARS je lepší, než když je v modelu jen CF

2. Rozptyl ARS je nenulový a menší než rozptyl CF

3. Latentní proměnná ARS pozitivně koreluje se sumačním indexem „počet souhlasných odpovědí“

4. Latentní proměnná ARS koreluje se vzděláním (negativně)

5. Latentní proměnná ARS koreluje s věkem (pozitivně)

Data

International Social Survey Programme (ISSP)

ISSP Národní identita 2003

ISSP Národní identita 2013

Baterie Postoje k přistěhovalcům, téměř stejná v obou vlnách

Odchylka ARS modelována na datech z ČR (2003, 2013), Belgie (2013), Francie (2003) (Belgie ve vlně 2003 bohužel nebyla)

Výsledky

Česká republika, Data ISSP 2003

Podařilo se získat konvergující CF-ARS model
(prověřena všechna dostupná data ISSP, data baterie Postoje k přistěhovalcům jediná konvergující).

	Chi2	df	CFI	RMSEA	90%int RMSEA	P value	RMSEA
Model 1 (CF)	93,646	14	0,888	0,078	0,064; 0,092		0,000
Model 2 (CF-ARS)	40,628	13	0,961	0,047	0,032; 0,063		0,579

Nenalezena korelace s vzděláním a věkem

Jak změnila přítomnost ARS faktoru faktorové zátěže k CF faktoru?

Tab. Data ČR, ISSP 2003, standardizované faktorové zátěže latentních proměnných

Položka	Model 1	Model 2	
	Obsahový faktor (CF)	Obsahový faktor (CF)	Faktor stylu (ARS)
v50	0,632	0,613	0,232
v51	-0,525	-0,584	0,228
v52	0,480	0,452	0,203
v53	-0,533	-0,595	0,226
v54	0,570	0,547	0,216
V61	-0,306	-0,315	0,171
V62	0,334	0,315	0,269

Výsledky

Česká republika Data ISSP 2013

Obdobné výsledky, model s ARS lepší
nalezena slabá, ale signifikantní korelace mezi ARS faktorem a vzděláním (0,081**),
nenalezena korelace s věkem

Francie Data ISSP 2003

úspěšně modelován ARS, nalezeny korelace s věkem a vzděláním; $r(\text{ARS}; \text{vzdělání}) = 0,170^{**}$; Model 6: $r(\text{ARS}; \text{věk}) = -0,395^{**}$

Belgie Data ISSP 2013

úspěšně modelován ARS, nalezeny korelace s věkem a vzděláním; $r(\text{ARS}; \text{vzdělání}) = 0,121^{**}$; $r(\text{ARS}; \text{věk}) = -0,161^{**}$.

Závěr: V této studii nebyla v Českých datech prokázána korelace ARS s věkem a vzděláním, byla však potvrzena v datech z Belgie a Francie (v souladu s předchozími výsledky jiných studií)

Možná vysvětlení, proč v ČR nekoreluje ARS se vzděláním a věkem:

- 1) v postkomunistickém Česku vzdělání nediferencuje mezi méně a více kognitivně schopnými lidmi tak efektivně jako v západní Evropě;
- 2) na odpovědi českých respondentů má menší vliv západoevropský ideologický diskurz, na jehož základě byla zformována většina měřících nástrojů, používaných v mezinárodním komparativním výzkumu;
- 3) možný vliv sociální desirability, ke které mohou být čeští mladší a vzdělanější respondenti méně náchylní, než mladší a vzdělanější respondenti v západní Evropě;
- 4) zkušenost lidí s rolí respondenta, která se může v západní Evropě a v Česku lišit. Lidé, kteří jsou s rolí respondenta obeznámeni ve větší míře, odpovídají „lépe“, tj. jejich odpovědi mají vnitřní logiku a jsou konzistentní.

????????? Víc výzkumu, víc dat!! Info jen z jedné škály málo! (problém nekonvergenčí)

Díky, díky, díky....

[johana.chylikova\(at\)gmail.com](mailto:johana.chylikova(at)gmail.com)